

УДК 338.24:45

Ткаленко Н.В.

*доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту**Чернігівського національного технологічного університету***МЕГАРЕГУЛЯТОРНІ ФУНКЦІЇ РИНКУ ІННОВАЦІЙНОГО РЕСУРСУ****MEGAFORMING FUNCTIONS OF INNOVATIVE RESOURCE MARKET****АНОТАЦІЯ**

У статті надано визначення економічної категорії «риннок інноваційного ресурсу», проаналізовано його основні функції. Розроблено кібернетичну модель мегарегуляторної сутності ринку інноваційного ресурсу, яка відображає основні входи, виходи та фактори управлінського впливу. Зауважено, що ринок є основним регулятором структури інноваційного ресурсу національної економіки. Основною передумовою створення ринку інноваційного ресурсу виділено становлення інституту захисту прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: ринок, інноваційний ресурс, мегарегулятор, модель, формування, функція.

АННОТАЦИЯ

В статье дано определение экономической категории «рынок инновационного ресурса», проанализированы его основные функции. Разработана кибернетическая модель мегарегуляторной сущности рынка инновационного ресурса, которая отображает основные входы, выходы и факторы управленческого влияния. Отмечено, что рынок является основным регулятором структуры инновационного ресурса национальной экономики. Основной предпосылкой создания рынка инновационного ресурса выделено становление института защиты прав на интеллектуальную собственность.

Ключевые слова: рынок, инновационный ресурс, мегарегулятор, модель, формирование, функция.

ANNOTATION

In the article the economic category «market of innovative resource» was defined, its basic functions were analyzed. The cybernetic model of essence of the mega of innovative resources market was developed. It was determined that central element of the market is an innovative resource as an object of sale, which includes definite positive sense of labor product: the ability to satisfy a particular demand the new social and serve the interests, goals and aspirations to improve the quality of public life.

Keywords: market, innovative resource, mega, model, formation, function.

Постановка проблеми. В умовах науково-технічного прогресу ринок інноваційного ресурсу стає обов'язковою складовою товарного виробництва інновацій. Необхідність існування ринку інноваційного ресурсу викликана тими ж об'єктивними причинами, що призвели до необхідності існування ринку будь-якого іншого товару. На сьогодні питання виникнення, функціонування і розвитку ринку інноваційного ресурсу є недостатньо дослідженими в першу чергу через фактичну відсутність у науковому і практичному обігу власне цього поняття. У минулому поява інноваційного ресурсу у вигляді нових знань на ринку відбувалась лише з іншими товарами в якості нових засобів виробництва або у вигляді робочої сили (науково-технічного персоналу, науково-інженерних кадрів) [5]. На сучасному етапі важливим чинником формування ринку іннова-

ційного ресурсу стала поява товарних відносин в інноваційній сфері зі становленням і розвитком науки, що орієнтована на практичні потреби суспільства, шляхом залучення наукових досліджень в оновлення виробничої, соціальної, економічної сфер. При цьому логічно, що ринкова економіка вимагає відшкодування інноваційних витрат іншими галузями, що споживають результати інноваційної діяльності, а це призводить до виникнення товарно-грошових відносин.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Під економічною категорією «риннок інноваційного ресурсу» слід розуміти сукупність економічних відносин і зв'язків між продавцями, посередниками й покупцями інноваційного ресурсу, призначеного для подальшого використання у різних сферах національної економіки, а також рух інноваційного капіталу в інтелектуальній, людській, торговельній, промисловій, фінансовій формах. Логічно, що центральною ланкою такого ринку є інноваційний ресурс як об'єкт купівлі-продажу, який містить в собі певний позитивний сенс продукту праці: здатність задовольняти ту або іншу нову суспільну потребу й відповідати інтересам, цілям і прагненням з підвищення якості суспільного життя.

Мета статті полягає у визначенні мегарегуляторної сутності основних функцій побудові кібернетичної моделі ринку інноваційного ресурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною передумовою виникнення потреби у ринку інноваційного ресурсу став інститут права власності на науково-технічні досягнення за наявності систематичного попиту на використання у виробництві нових знань [2]. В умовах ринкової економіки з метою стимулювання науково-технічного прогресу відбувається встановлення монопольного права автора на види інновацій, що здатні викликати найбільші зміни у виробництві, компенсації витрат на розробку та використання нововведення у виробництві й на ринку з боку інноватора. В іншому випадку загальна доступність до нових досягнень може позбавити стимулів вдосконалювати виробництво, уповільнити науково-технічний прогрес. Так, у розрізі даної передумови ринок інноваційного ресурсу можна розглядати як мегарегулятор формування структури ресурсу в майбутньому.

Як і будь-який ринок, ринок інноваційного ресурсу виконує різноманітні функції, які відображають його сутність мегарегулятора і є дуже важливими в ринковій економіці. Функції ринку інноваційного ресурсу представлено в таблиці 1.

Функція інтегрування поєднує виробників, споживачів, посередників з результатами наукових досліджень і розробок, залучаючи їх, таким чином, до процесу обміну нововведеннями. Ця мегарегуляторна функція дає можливість товарному виробництву розвиватися з орієнтацією на інновації, а споживачам – задовольняти свої потреби або навіть створювати нові.

Таблиця 1
Функції ринку інноваційних ресурсів як мегарегулятора

Функція	Опис функції
Інтегрування	З'єднання сфери формування, сфери споживання, а також торговців-посередників з елементами інноваційного ресурсу
Врівноваження	Узгодження формування та споживання інноваційного ресурсу, збалансування попиту та пропозицій
Економії	Скорочення витрат обігу в сфері споживання інноваційного ресурсу, співставлення ціни попиту та заробітної плати
Стимулювання	Стимулювання науково-технічного прогресу та інтенсифікація інноваційного поступу країни
Раціоналізації	Забезпечення використання інноваційного ресурсу суб'єктами ринку, що мають найбільшу зацікавленість в ньому та можуть представити найкращі перспективи подальшого використання
Контролю	Контроль кінцевих результатів формування та використання інноваційного ресурсу, відповідності якості та кількості інноваційного ресурсу потребам суспільства
Посередництва	Створює контакт між виробниками та споживачами інноваційних ресурсів
Інформативності	Надання достовірної інформації суб'єктам ринку інноваційного ресурсу
Санації	Ліквідація застарілих виробництв та технологій
Ціноутворення	Встановлення ціннісних еквівалентів з метою обміну на інноваційний ресурс

Джерело: систематизовано і складено автором на основі [3–5]

Функція врівноваження ставить на меті вплив інноваційного ресурсу на всі сфери економіки шляхом узгодження формування та споживання інноваційного ресурсу, балансування попиту та пропозиції на новому рівні ціни, обсягу та структури.

Регульований ринок інновацій потрібен для суспільства, коли держава прагне компенсувати ринковий тиск на інтереси окремих інноваторів. Ринок повинен бути регульованим, щоб зняти або обмежити його негативні наслідки в

інноваційній сфері [3]. Однак це регулювання не повинно знизити мотивацію до творчої, ініціативної праці й ризику в інноваційній діяльності. Ринок інноваційного ресурсу регулюється власним ринковим механізмом (конкуренцією, прибутком, ціною, попитом, пропозицією) та державою. Регулювання з боку держави відбувається прямо й опосередковано через державні витрати, держзамовлення, податки й т. д.

Мегарегуляторна функція економії передбачає скорочення витрат обігу в сфері споживання інноваційного ресурсу, співставлення ціни попиту та заробітної плати. Споживча цінність кожного інноваційного ресурсу індивідуальна, тому що він задовольняє нові потреби суб'єктів господарської діяльності у наукових, інженерних, управлінських, виробничих знаннях. Усі види інноваційного ресурсу об'єднує особлива суспільна споживча цінність, що полягає в здатності знижувати вартість виробленої нової продукції, тобто скорочувати суспільно необхідні витрати праці.

Функція стимулювання передбачає активізацію формування нових елементів інноваційного ресурсу серед його виробників із найменшими витратами й отриманням встановленої норми прибутку, тим самим стимулювати науково-технічний прогрес й інтенсифікувати ефективність інноваційний поступ країни.

Сутність ринкових відносин в інноваційній сфері зводиться до відшкодування витрат продавців і отримання ними інноваційних надприбутків, до задоволення нового платоспроможного попиту покупців. Особливості інноваційного ресурсу як об'єкту купівлі-продажу виражені високим ступенем невизначеності в отриманні кінцевого науково-технічного результату, виникненням часового лагу між витратами і результатами, високим ступенем невизначеності майбутнього попиту. Через невизначеність попиту на інноваційний ресурс досить часто саме його пропозиція відіграє випереджальну роль.

На жаль, ринок інноваційного ресурсу як мегарегулятор не створює дієву мотивацію для фундаментальних досліджень. Ринок реалізує науково-технічні досягнення, що вже створені, але не виділяє кошти для фундаментальних досліджень у науці й техніці. А в подальшому ці дослідження стають вкрай необхідними для розвитку суспільства на довгострокову перспективу.

Функція раціоналізації ринку інноваційного ресурсу зводиться до забезпечення використання інноваційного ресурсу суб'єктами ринку, що мають найбільшу зацікавленість в ньому та можуть представити найкращі перспективи подальшого використання.

Контрольна функція полягає у визначенні ступеня відповідності інноваційного ресурсу потребам в якості й кількості, що висувають споживачі до інноваційного ресурсу. Будь-яка складова інноваційного ресурсу застосовується тільки тоді, коли вона підвищує продуктивність

праці, дозволяє вести виробництво більш ефективно. Використання інноваційного ресурсу не тільки задовольняє існуючі потреби, а й може створювати нові.

Функція посередництва забезпечує контакт між виробниками інноваційного ресурсу та споживачами з метою обміну результатами науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок.

Сучасний ринок інноваційного ресурсу не лише збирає й обробляє великі обсяги інформації, а й виробляє інформацію про стан і умови реалізації інноваційного ресурсу. У цьому також полягає природа мегарегуляторності ринку – інформативність виражається у зміні цін, ставок кредитування, інформації про співвідношення попиту та пропозиції.

Ще однією характеристикою ринку інноваційного ресурсу як мегарегулятора є функція ціноутворення, тобто встановлення ціннісних еквівалентів з метою обміну інноваціями. Ринок зіставляє індивідуальні витрати на продукування інноваційного ресурсу з очікуваннями суспільства, виявляє цінність нового шляхом оцінки не лише витрат, а й користі.

Ціна інноваційного ресурсу має подвійну природу та є похідною від вартості і ренти. Вартість дає можливість інноваційному ресурсу поставати в якості об'єкту купівлі-продажу. А рента розглядає інноваційний ресурс як оренду або лізинг, при цьому розмір плати залежить від монополії на інноваційний ресурс як об'єкт підприємницької діяльності.

Дослідження реальних інноваційних процесів наштовхують на висновок про те, що вартість формується не миттєво, а в процесі певної еволюції, реакції як самого підприємця, так і його контрагентів, на появу такого нового товару. Це займає певний проміжок часу, причому різний для різних елементів інноваційного ресурсу. У початковий період ні сам інноватор, ні потенційні споживачі інноваційного ресурсу не можуть адекватно визначити його вартість. Як вказують Р. Нельсон і С. Уінтер, «...стикаючись з екзогенними змінами та випробовуючи нові технології і варіанти політики, фірми мають обмежену базу для судження про те, яка альтернатива спрацює краще. Їм, можливо, буде навіть важко окреслити коло прийнятних варіантів, які підлягають розгляду» [4, с. 495].

Відносно традиційно отриманих ресурсів, виявлення вартості

інноваційного ресурсу істотно відрізняється від аналогічного процесу саме динамічною складовою цього процесу. Вартість інновацій формується еволюційно, у процесі розгортання прямих і зворотних зв'язків інноватора-виробника з різними контрагентами [1]. У початковий період важко адекватно визначити вартість інноваційного ресурсу. У результаті більш повно виявляються споживчі якості нових товарів, можливості вибору та застосування конкретних технологій, порівняльні переваги використання їх в споживанні відносно до альтернативних можливостей. Увесь цей процес займає певний час, протягом якого не тільки формується вартість елементів інноваційного ресурсу, а й відбувається пристосування економічної системи до появи останніх. Адаптаційні витрати, їх локалізація та перерозподіл конкретними господарськими суб'єктами, роль у цьому процесі ринку інноваційного ресурсу має критично важливе для довгострокової життєздатності ресурсу значення.

Інноваційний ресурс щоразу змінює співвідношення між потребами та обмеженими економічними ресурсами, задовольняються нові потреби та розширюються межі рідкості, унікальності економічних благ для задоволення нових потреб. При цьому все більша кількість видів неекономічних благ стає економічними благами та товарами.

Рис. 1. Кібернетична модель ринку інноваційного ресурсу як мегарегулятора процесів формування національного інноваційного ресурсу

На основі викладеного побудуємо кібернетичну модель мегарегуляторної сутності ринку інноваційного ресурсу національної економіки (рис. 1).

Для повнішого розуміння специфіки того, яким чином ринок інноваційного ресурсу регулює структуру інноваційного ресурсу національної економіки, набуває важливості питання співвідношення попиту та пропозиції та появи нових сегментів на ринку.

Найсуттєвішою рисою інноваційної діяльності є те, що виробник інновацій зорієнтований на ще неіснуючий (потенційний) попит. Попит на так звані процесні інновації (технічні, виробничі або управлінські вдосконалення) формується на основі майбутнього можливого зниження виробничих витрат з урахуванням ризиків. Якщо пропозиція на інноваційний ресурс починає перевищувати попит, ціни на них починають знижуватись. Попитом будуть користуватися переважно ті складові інноваційного ресурсу, які дають змогу знизити витрати виробництва. Коли попит перевищує пропозицію, починає зростати попит на науково-технічні продукти, відбувається активне залучення їх у виробництво. Збільшення витрат компенсується за рахунок доходів від збільшення обсягів продажів інноваційного ресурсу та збільшених цін на них. А це призводить до прискорення інноваційної діяльності.

Висновки. В Україні ринок інноваційного ресурсу ще не набув належного розвитку, і це незважаючи на зростання кількості нових виданих патентів. Такий стан справ пов'язаний із тим, що інтелектуальна власність як товар ще слабо захищена й комерціалізована. Вітчизня-

ний ринок інноваційного ресурсу (окрім сектора технологій науки й наукового обслуговування) залежить від стану світового ринку, це, на жаль, ще раз доводить низьку інноваційну активність більшості українських підприємств. Українська наука змушена експортувати свої новітні технологічні досягнення, тому що платоспроможність та інноваційна несприйнятливність більшості вітчизняних підприємств є дуже низькими. Тому в країні формується тенденція розвитку сегмента ринку інноваційного ресурсу у вигляді незакінчених інновацій з метою їх подальшого експорту в інші країни, які здатні завершити та впровадити їх.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дынкин А.А. Инновационная экономика / [А.А. Дынкин, М.В. Грачев, Н.И. Иванова и др.]; 2-е изд., испр. и доп. – М.: Наука, 2004. – 352 с.
2. Інноваційний розвиток економіки України: зб. наук. пр. з актуал. пробл. екон. наук / Наук. орг. «Перспектива». – Херсон: Гельветика, 2013. – 323 с.
3. Маргасова В.Г. Планирование структуры инновационного ресурса национальной экономики средствами методологии форсайта / В.Г. Маргасова, Н.В. Ткаленко // Известия Международной ассоциации славянских вузов. – 2011. – № 1. – С. 119–126.
4. Нельсон Р. Эволюционная теория экономических изменений / Р. Нельсон, С. Уинтер; пер. с англ. – М.: Дело, 2002. – 536 с.
5. Ткаленко Н.В. Теоретико-методологічні аспекти інноваційної моделі розвитку національної економіки / Н.В. Ткаленко // Науковий вісник ЧДІЕУ. Серія 1 «Економіка». – 2013. – № 4 (20). – С. 24–30.